

ІРЫНА ПАРХОМЕНКА,
ДАКТАРАНТКА УНІВЕРСІТЭТА БАРСЕЛОНЫ (ІСПАНІЯ)

НЕКАТОРЫЯ АСПЕКТЫ ІСПАНСКОЙ СІСТЭМЫ АДУКАЦЫІ: ПОЗІРК ЗНУТРЫ

Барселона – гэта горад, які выклікае самыя пазытыўныя і нечаканыя эмоцыі ва ўсіх, хто яго наведвае ўпершыню. Так адбылося, што гэты культурны, гістарычны і навуковы цэнтр Іспаніі аднойчы стаў і цэнтрам усяго майго жыцця. Прыезду туды папярэднічаў шэраг немалазначных жыццёвых падзей: паспяховае заканчэнне аддзялення сацыялогіі БДУ, размеркаванне ў Інстытут сацыялогіі НАН Беларусі, двухгадовая вучоба ў польскай магістратуры з паралельным навучаннем у магістратуры Акадэміі навук, шматлікія паездкі па Еўропе, новыя знаёмствы і ўрэшце рэшт адкрыццё іншага, нязведанага мной раней свету. Мой пераезд у Іспанію, які яшчэ два гады таму я не магла нават уявіць, нечакана стаў рэальнасцю.

Такім чынам, я стала дактаранткай аддзялення сацыялогіі эканамічнага факультэта ў лепшым універсітэце Іспаніі – універсітэце Барселоны. Маё паступленне не запатрабавала ад мяне нейкіх значных намаганняў у выглядзе здачы ўступных экзаменаў. Усе праверкі заключаліся выключна ў аналізе маіх бакалаўрскіх і магістрскіх дыпламаў, дзе большую і вырашальную ролю адыграў менавіта польскі дыплом палітолага (ён, у адрозненне ад нашых беларускіх дыпламаў, адпавядае агульнаеўрапейскім стандартам), і ацэнцы маіх навуковых прац, частка якіх была папярэдне перакладзена мной на іспанскую мову. Акрамя гэтага, неабходнай умовай паступлення з’яўлялася абавязковае добрае валоданне англійскай і іспанскай або каталонскай мовамі, што трэба было пацвердзіць сертыфікатамі.

Тут, канечне, узнікае цалкам заканамернае і даўно набалелае пытанне: чаму да сённяшняга часу Беларусь застаецца адной з нешматлікіх краін Еўропы, чые дыпламы аб вышэйшай адукацыі не прызнаюцца дзяржавамі Еўрасаюза і не з’яўляюцца эквівалентнымі іх дыпламам? Чаму я, выпускніца БДУ, атрымаўшы сваю асноўную і найбольш грунтоўную адукацыю менавіта ў нашым універсітэце, вымушана ў першую чаргу дэманстраваць польскі дыплом палітолага па спецыяльнасці «Рэклама і маркетынг», паступаючы ў Барселоне на аддзяленне сацыялогіі? Гучыць сумна, але вымушана канстатаваць: законы фармалізму пры паступленні ў любы універсітэт свету адыгрываюць значна большую ролю, чым законы логікі. Мне пашанцавала, і таму я, дзякуючы свайму папярэдняму навучанню за мяжой, здолела пераадолець усе бюракратычныя працэдуры. Але што застаецца рабіць тым таленавітым беларускім студэнтам, у каго папярэдне не было магчымасці атрымаць адукацыю ў іншай краіне і мець дыплом еўрапейскага ўзору? Адказ просты: нават пры наяўнасці вялікага таленту і значных навуковых поспехаў наўрад ці беларускія студэнты маюць сур’ёзныя шанцы працягваць сваё навучанне ў прэстыжных навучальных установах Еўропы і тым больш самастойна выбраць універсітэт. Адсутнасць афіцыйнага далучэння нашай краіны да Балонскай дамовы і ўводу ў дзеянне так званай сістэмы ECTS (сістэма, якая прадугледжвае налічэнне крэдытных пунктаў за кожную паспяхова пройдзеную ў працэсе навучання дысцыпліну) не дазваляе універсалізаваць нашы дыпламы і праз гэта пацвердзіць іх вартасць на агульнаеўрапейскім узроўні. Неабходна адзначыць, што узровень адукацыі, атрыманы ў БДУ, значна перавышае ўзровень адукацыі ў той жа Гуманітарнай акадэміі ў Польшчы, дзе я, дзякуючы праграме абмену студэнтамі Erasmus Mundus, мела магчымасць вучыцца два гады. Напэўна, і ў Беларусі можна стварыць прававую базу, якая б дазволіла хаця б самым лепшым студэнтам мець беларускія дыпламы, адпавядаючыя еўрапейскаму ўзору, і тым самым зрабіць першы крок да таго, каб нашу краіну пачалі ведаць за мяжой. Але да сённяшняга дня гэтыя намеры чамусьці так і застаюцца толькі на ўзроўні намераў і актыўных абмеркаванняў.

Аднак працягну пра тое, як я, бясконца шчаслівая і натхнёная ўласным дасягненнем, ужо на правах сапраўднага іспанскага студэнта дактарантуры, у кастрычніку 2009 г. увайшла ў будынак эканамічнага факультэта універсітэта Барселоны, дзе калісьці

вучыўся сам Мануэль Кастэльс. Ад адчування таго, што зараз я фактычна далучаюся да маладой навуковай эліты Еўропы, я мімаволі блытала простыя словы, калі знаёмілася са студэнтамі і прафесарамі на першым дактаранцкім семінары. Аднак ужо хутка я асвоілася, чаму спрыяла сяброўская атмасфера нашых пасяджэнняў, і пачала актыўна ўдзельнічаць у абмеркаваннях навуковых тэм. Доктарскія праграмы (праграмы на атрыманне ступені Ph.D) ва ўніверсітэце Барселоны разлічаны на пяць гадоў, што прадугледжвае першы год наведвання семінараў раз на два тыдні, абмяркоўванне пытанняў, звязаных з напісаннем дысертацыі, і далейшую самастойную працу пад кіраўніцтвам прафесара на працягу яшчэ чатырох гадоў. Зразумела, гэта карэнным чынам адрозніваецца ад пануючай у нашых аспірантурах сістэмы здачы на працягу першага года экзаменаў па розных прадметах, што асабліва не дадае ведаў (іх павінны былі набыць падчас ранейшага навучання ва ўніверсітэце), а толькі адцягвае ўвагу аспірантаў ад напісання ўласнай дысертацыі.

Семінары, якія я пачала наведваць, больш нагадвалі сабой не афіцыйныя заняткі, а хутчэй нефармальныя навуковыя дыскусіі, дзе можна было абмеркаваць пэўныя пытанні, паслухаць думкі і парады іншых. Так, мне вельмі цікава было пачуць парады адносна напісання ўласнай дысертацыі, тэма якой выклікала цікавасць з боку прысутных. Займаючыся тэмай інваліднасці яшчэ з першага курса навучання ў БДУ, я вырашыла працягнуць яе і ў Барселоне. Як высветлілася, для сацыялогіі Іспаніі гэтая тэма таксама з'яўляецца актуальнай і нават досыць распрацаванай. Аднак чамусьці мая ідэя параўнаўчага аналізу сацыяльнай палітыкі ў дачыненні да інвалідаў у Беларусі і Іспаніі прафесарам падалася занадта глабальнай і не асабліва цікавай. Значна больш іх цікавілі выключна палітычныя аспекты, і ў выніку мне прапанавалі напісаць дысертацыю на тэму «Інваліднасць, дыктатура і дэмакратыя», сказаўшы, што, на іх думку, такая праца была бы проста феноменальнай. Радыкальная змена ракурсу крыху збянтэжыла мяне напачатку, але ў выніку давялося прыняць рэальнасць таго, што на чужой тэрыторыі варта знаходзіць іншыя актуальныя палі для сваёй дзейнасці, адпаведныя новым умовам. Ад хуткасці ўсведамлення гэтага факта і залежыць працэс паспяховай адаптацыі ў навуковых колах.

Большасць дактарантаў універсітэта прадстаўляе свае дысертацыі на іспанскай або каталонскай мовах (не варта забывацца аб тым, што каталонская мова разам з іспанскай з'яўляецца афіцыйнай у гэтым рэгіёне). Некаторыя замежныя студэнты пішуць і абмяркоўваюць дысертацыі і на англійскай мове. Адзначу, што для іспанскіх прафесараў, большасць з якіх вучыліся і стажыраваліся ў прэстыжных англамоўных універсітэтах, не ўяўляе ніякай складанасці праводзіць семінары на розных мовах, чаго нельга сказаць пра студэнтаў. На жаль, узровень валодання англійскай мовай сярод іспанскіх студэнтаў вельмі нізкі. Гэтая тэндэнцыя характэрна для ўсёй Іспаніі, што, на маю думку, у першую чаргу звязана з нізкім узроўнем выкладання ў сярэдніх навучальных установах.

Паколькі на памяці іспанскіх прафесараў я была першай беларускай, а на той момант і адзінай дактаранткай з постсацыялістычных краін, маё з'яўленне выклікала вялікую цікавасць і ўвагу. І, як высветлілася пазней, цікавасць гэтая ў першую чаргу была звязана са стэрэатыпнымі ўяўленнямі іспанцаў аб тым, што рускамоўныя дзяўчаты ў большасці сваёй з'яўляюцца вельмі прыгожымі, але, мякка кажучы, не вельмі разумнымі.

Але калі пасля некаторых навуковых дыскусій на семінарах я прадэманстравала не толькі добрае веданне сацыялогіі, але і іспанскай і англійскай моў, здзіўленню прафесараў проста не было межаў. Мне адразу ж пачалі задаваць пытанні аб тым, як у дваццаць чатыры гады я паспела атрымаць два дыпламы магістра і дзе так добра вывучыла замежныя мовы. Пасля таго, як высветлілася, што я нават ніколі не была ў англамоўных краінах, што іспанскую мову вучыла ўсяго адзін год паралельна з навучаннем у Польшчы і што знаходжуся ў Іспаніі толькі тры месяцы, гэтану проста не маглі паверыць. Я імкнулася распавядаць пра тое, што ў нашай краіне шмат таленавітых студэнтаў, а ўзровень беларускай адукацыі наогул лепшы за іспанскі. Тым не менш крыўдна часам чуць на семінарах словы ўласнага навуковага кіраўніка, які прадстаўляе мяне іншаму прафесару: «Вось гэта наша дактарантка з Беларусі. Вельмі разумная дзяўчына. Няшмат сустрэнеш такіх разумных беларусаў». У адказ на гэта адно толькі і даводзіцца запытаць: «А ці шмат беларусаў Вы наогул ведаеце, каб рабіць такія высновы?»

Але самае парадаксальнае нават не ў тым, што іспанцы не разглядаюць беларусаў у якасці нацыі інтэлектуалаў, а ў тым, што яны самі, робячы такія меркаванні, інтэлектуаламі нават і блізка не з'яўляюцца. Так, агульная колькасць жыхароў з вышэйшай адукацыяй у гэтай краіне складае не больш за дзесяць працэнтаў. У сярэдніх навучальных установах большасць дысцыплін выкладаецца на вельмі нізкім узроўні. Такія рэгрэсіўныя з'явы ў адукацыі звязваюць з мноствам рэформ, якія кожная правячая партыя пачынае праводзіць з пачаткам свайго праўлення. Адпаведна не ўсталёўваецца адзіная трывалая сістэма навучання, якую можна было б паступова ўдасканальваць, а не мяняць кардынальна кожныя пяць гадоў.

Яскравым прыкладам ведаў іспанцаў стала маё простае пытанне за сталом: «А хто-небудзь ведае сталіцу Беларусі?» З дваццаці прысутных, сярод якіх было некалькі знакамітых прафесараў-сацыёлагаў, сталіцу нашай краіны ведаў толькі адзін студэнт-італьянец, які, між іншым, узгадаў і пра прыезд Сільвіо Берлусконі ў Беларусь. Астатнія або проста не далі адказу, або паспрабавалі выказаць меркаванне накшталт таго, што сталіцай Беларусі з'яўляецца Кіеў. Тым не менш гэта не выклікала абсалютна ніякага збынтэжання з боку прысутных. Больш за тое, прафесары актыўна падхапілі гульню на тэму «А сапраўды, што мы ведаем пра Беларусь?». Высветлілася, што ведалі яны зусім няшмат, а менавіта тое, што нядаўна за футбольны клуб «Барселона» гуляў беларус Аляксандр Глеб. У выніку ўсе весела пасмяяліся і выказалі шчырае спадзяванне, што цяпер (дзякуючы мне) яны шмат чаго даведаюцца пра Беларусь.

Так што мае першапачатковыя захапленні і спадзяванні на тое, што, нарэшце, я апынуся ў колах інтэлектуальнай эліты, значна зменшыліся. Аднак гэта не адбіла маёй ахвоты да актыўнай навуковай дзейнасці. Наадварот, я пераканалася, што, нягледзячы на пэўную розніцу паміж намі, сярод іспанскіх прафесараў і маіх калег-студэнтаў ёсць шмат разумных і таленавітых людзей. Як сацыёлагі, яны выяўляюць сябе вельмі дасведчанымі асобамі ў тэарэтычным і практычным аспектах: чытаюць і Гідэнса, і Бурдзье, і Гофмана, і шматлікіх іншых сацыёлагаў, якіх з гэтым жа захапленнем чытаем і мы. Аднак крыўдна тое, што яны не ведаюць нічога пра нас і ўяўляюць Беларусь як краіну, дзе наогул не існуе паняцце «навука». Памятаю выпадак, калі адзін польскі прафесар-сацыёлаг выказаў шчырае здзіўленне наконт таго, што на аддзяленні сацыялогіі БДУ вывучаюць канцэпцыю Бурдзье. Яны ўяўлялі, што ў нас да сённяшняга часу замест лекцый па сацыялогіі чытаюць марксізм-ленінізм. Напэўна, такое няведанне ў першую чаргу звязана з тым, што яшчэ вельмі мала нашых студэнтаў выязджае на вучобу за мяжу, зусім мала беларускіх навукоўцаў трапляе на працу ва ўніверсітэты і даследчыя цэнтры Заходняй Еўропы ці ЗША.

Безумоўна, усе гэтыя пытанні да статкова глабальныя і спрэчныя. Гэта можа стаць тэмай для сур'ёзнай навуковай дыскусіі, якую я нават не бяруся распачынаць.

Паступіў у рэдакцыю 18.01.10.